

Тетяна Фролова

КОМУ - КАЗАТИ, А КОМУ - СЛУХАТИ

казки та оповідки

ТЕТЯНА ФРОЛОВА

КОМУ - КАЗАТИ, А КОМУ - СЛУХАТИ

Казки та оповідки

Львів - 2010

Авторська редакція
Ілюстрації *Марії Василенької*

© Тетяна Фролова, 2010

© Марія Василенька, іл., 2010

ЗАМІСТЬ ПРИКАЗКИ

Бабуся Тетяна сидить на стільчику. Довкола неї – діти, внучата, свої і чужі.

В хаті тепло. Кіт Мурко уместився в бабусі на колінах. Діти не проти, щоб з ним побавитися, але бабуся Тетяна не дозволяє:

– Не займайте його. Мурко набігався надворі, а там холодно, сніг, мороз, – зима до нас прийшла. Нехай Мурко поспить.

– Тихо, Сергійку, Мурко спить, – зупиняє Юля свого галасливого молодшого братика.

– Нічого, Юлечко, наші розмови Муркові не заважатимуть. Аби лише його ніхто не зачіпав.

– А погладити Мурка можна?

– Можна. Тільки легенько.

Кожна дитина підходить і легенько гладить Мурка. Кіт собі спить і муркоче, та легенько ворухить хвостом. Це означає, що він не дуже задоволений, що його турбують. Максимко любить пустувати. Йому дуже хочеться смикнути Мурка за хвіст, але бабуся Тетяна розгадала наміри хлопчика і насварилася на Максимка пальцем.

– Ну-ну! Ніколи такого не роби. І навіть не думай. А якби ти був котиком? Як би тобі було?

– А звідки Ви, бабусю, дізналися, що я хотів зробити? Як Ви здогадалися? – зашарівся, але не розгубився Максимко.

– Та вже знаю. Я ж казкарка. Майже чарівниця. Ну гаразд. Всі вместилися?

– Всі. Всі.

– То хто ж у нас цього разу казки казатиме?

– Ви, бабусю, Ви, - загукали діти.

– Я – то й я. Але так не годиться. Давайте спробуємо лічилку-смішилку. А раптом кому іншому випаде казки розказувати.

– Ми не вміємо, – невпевнено сказали діти.

– Як це ви не вмієте? Бути такого не може. А як не вмієте, то треба вчитися. Бо ж не даремно в народі кажуть: «Невмілого і руки не болять».

– Давайте лічилку. Тільки яку?

– Є у мене тут одна ... навіть не одна, а дві. Давайте лічити. Хто у нас буде лічити?

– Мар'яна. Мар'яна.

– Ну що ж, Мар'яно, лічи.

– Сіла мишка на пісок,

Зїла мишка колосок.
Ще zostалися зернята
Непосидькам-мишенятам.
Щось і нам zostалося,
Та не всім дісталося.
Не ледачкуй,
Казку готуй,
Слухати охочі
До самої ночі.
Бабусю Тетяно, Вам казку казати.
– Мені – то й мені.
– А Мар'яна неправильно лічила.
– Чому неправильно?
– Бо вона Тарасика пропустила.
Мар'яна пробувала захищатися.
– А Тарасик однак не вміє казки розказувати.
– Чому не вміє?
– Бо не вміє.
– А коли не вміє, то нехай вчиться. Ну, якщо так, то тепер, Тарасику,
ти лічи.
– Колесо коло Катрусі котилося.
Колесо коло Катрусі спинилося.
Тут воно впало і досі лежить.
Нумо скажіть, хто за ним побіжитьь.
– Однак Вам казати, бабусю Тетяно, – заплескала в долоньки
Мар'янка.
– Мені – то й мені.
Мені казати,
А вам слухати.
Нікого не займати,
Потилицю не чухати.
Не кашляти, не чхати.
Більш нікого не чекаємо,
Нашу казку починаємо.

ГРИЗЯ

Мишка Гризья жила під Лесиковим ліжком. В самому куточку вона прогризла собі нірку – там і жила. Жила тихо і непомітно, ніхто й не підозрював, що вона там є. Лесик на своєму столику завжди залишав печиво, шматочки хліба і навіть цукерки. Гризї того цілком вистачало. Якось Гризю навідала її мама – стара і поважна миша.

– Ти, Гризю, добре тут влаштувалася, – сказала вона, – не завадило б тобі подбати про меншеньких братиків і сестричок. У нас там така тіснота, що просто жах. І їсти нічого. Я тобі пришлю когось.

– Та ні, того робити не можна, – злякано заперечила Гризья. – Я їх знаю. Вони зчинять галас, почнуть бешкетувати – і тоді Лесикова мама відразу здогадається, що ми тут живемо.

– А так вона не здогадається?

– Ні. Навіть Лесика стала менше сварити, що він на столику не прибирає – завжди залишає шматочки хліба і печива. Тепер він нічого не залишає. Тобто залишає, але я скоренько все прибираю – не підводити ж хлопчика.

– А хіба ж вона ніколи під ліжком не прибирає, що не бачить твоєї нірки?

– Та прибирає. Протре шваброю пилюку – та й усе. А я тимчасом у нірці пересиджу. Отак і живу.

Пішла мама, а Гризья і далі тихенько собі жила у Лесика під ліжком.

Але якось вийшло так, що Лесикова машинка заїхала під ліжко, в самий кут, аж до нірки. Лесик пробував якось ту машинку дістати, та не зміг. Довелося відсунути ліжко. А коли хлопчик відсунув ліжко, отут і побачив мишачу нірку.

– Мамо, мамо, – загукав Лесик.

– Не клич, не клич маму, – писнула Гризья, але Лесик її не почув. А якби й почув, то що? Люди чомусь не люблять мишей. І маленькі хлопчики також. А за що їх не любити? Маленькі, сіренькі, такі собі милі створіння. Гризья ще й не встигла нічого зіпсувати, тобто погризти. Може б і погризла щось, скажімо Лесикову книжку. Дуже Гризї кортіло скуштувати її на смак. Та вона боялася себе виявити. А тут... Якось само так вийшло. Ненароком. Ох, і напереживалася Гризья.

Тато і мама порадилися – і вирішили завести котика. Незабаром і принесли звідкись. Це був навіть ще не котик, а маленьке кошенятко. Дуже симпатичне. Навіть Гризї сподобалося. Димчате, з триколірним хвостиком і білими лапками. Назвали його, довго не думаючи, просто Мурчиком. Гризья охоче з Мурчиком подружилася б, але чомусь не

прийнято миші дружити з котом. Гризя не розуміла, чому так не прийнято, але мама її застерігала, що це дуже небезпечно. Та Гризі однак Мурчик дуже подобався. А про Лесика і казати нічого. Він гладив його, носив на руках, напував молоком, - словом, любив свого Мурчика, аж Гризю завидки брали.

– Бач, як везе тому котикові, – казала Гризя своїй мамі, що якось забігла її провідати.

– І за що любити того кота? – дивувалася Гризя. – Хіба ж я не краща?

– Ти, Гризю, може й краща, але ти – миша – от і все.

– Якщо чесно, то той котик і мені подобається, – сказала Гризя.

– Ти що! – жажнулася мама. – Як можна! Він же тебе має зловити. Для того його й завели.

– Він ще маленький.

– Це нічого, що маленький. Коти ростуть швидко. І не зоглядишся, Гризю, як він виросте. Пильнуйся, донечко. Ще добре, що ті люди для тебе якоїсь пастки не придумали чи отруту не поклали. Вони можуть. Пильнуйся, донечко.

– Ні, мамо, я їм тільки з Лесикового столика, а там ні отрути, ні пастки бути не може.

– А Мурчик? Він же тебе неодмінно вполює.

– Не вполює. Я спробую з ним подружитися.

– Тоді ти, Гризю, геть зовсім немудра. Ніколи ще такого не було, щоб кіт і миша друзями були.

Але так думають дорослі. Маленькі ж думають зовсім не так. Гризя була ще майже мишенятком, і вона теж думала по-іншому.

Якось, коли Мурчик був у кімнаті один, Гризя тихенько покликала:

– Мурчику! Мурчику!

Котик став цікаво дослухатися: хто це там його кличе? Ніби ж нікого нема. І знову тоненький голосок:

– Мурчику! Мурчику!

– Хто це? Хто це мене кличе?

– Це я, маленька мишка Гризя.

– А-а, це я, здається, маю тебе зловити. Щось таке, здається, Лесик мені казав. І його мама також.

– Ні, Мурчику, Лесик не міг таке тобі казати. Він добрий і розумний хлопчик. Він завжди залишає мені на своєму столику щось їстівне.

– Казав, казав. А мама його сварила, що Лесик завжди залишає щось на своєму столику. Тому, мовляв, і миші завелися.

– Не миші, а одна маленька мишка Гризя.

– Однаково. А навіщо ти завелася? Тепер мама із-за тебе Лесика

сварить. А я тепер ще й мушу тебе ловити. Я б зараз же спробував, та Лесик мене котлетами нагодував. Дуже нагодував.

І кіт комфортно розтягнувся на Лесиковому ліжку. Гризя замовкла. Про що їй говорити з таким чваньком? Незабаром вже Лесик прийде. То може їй з Лесиком поговорити? І вона стала чекати Лесика.

Нарешті хлопчик повернувся зі школи і весело став бавитися з котиком Мурчиком. Гризі стало дуже образливо, бо з нею Лесик ніколи не бавився. Правда й те, що Гризя намагалася не потрапляти Лесикові на очі, але все ж їй було прикро, що Лесик так любить свого котика, а на Гризю не звертає уваги, наче її й на світі нема. Гризя заховалася в свою нірку і заплакала, тихенько, як вміють плакати тільки маленькі мишки. Саме в цей час через підземні переходи до Гризі прийшла її мама.

– Ти чого, Гризю? – занепокоєно запитала вона, побачивши, що Гризя плаче, бо всі мами на світі однаково переживають за своїх дітей. І мами мишей також.

– Мені сумно, мамо.

– А чого ж тобі сумно?

– Бо на мене буде полювати Мурчик.

– Всі коти полюють на мишей. То не дивина. Коти полюють, а миші хитрують, щоб не потрапити у їхні лапи. З такої причини сумувати не треба. Це звичайне мишаче життя. Просто треба бути дуже обачною.

– А ще мені сумно тому, що Лесик мене не любить.

– Почекай, Гризю, – не дослухала її мама. – А може ти просто голодна? То ходімо до нас. У нас зараз непогано. Наша господиня кудись поїхала і залишила нам трохи продуктів. Ходімо.

– Я не можу.

– Чому, Гризю, не можеш?

– Мені жаль розлучатися з Лесиком. Я вже до нього звикла. І з Мурчиком також жаль розлучатися.

Мама подумала, а потім сказала:

– Послухай, Гризю... А ти часом не хвора?

– Ні, я цілком здорова.

– Тоді ти якась ненормальна миша. Як таке може бути, щоб миша за котом жаліла? Послухай, а може ти і не миша зовсім?

– Не миша? А хто ж я тоді?

– Ну... Може ти маленька людська дівчинка, перетворена на мишу? Таке, кажуть, буває. Бо дівчатка чомусь завжди люблять котиків. Я це знаю.

– Але ж я миша, миша! Он у мене і хвостик, і вушка! Я – миша.

– Тоді перестань говорити дурниці, бо я тебе врешті-решт укушу.

Гризя знову заплакала. Мама розсердилася і пішла геть. А Гризя стала чекати Лесика. Мурчик спав на Лесиковому ліжку і муркотів так голосно, аж маленькій Гризі робилося лячно.

«Спить собі, – думала Гризя, – хоч би йому що. А я вже їсти хочу, а вилізти боюся. О, рипнули двері. Здається, Лесик іде. Треба якось з ним поговорити. А кіт? То й що, що кіт? Лесик головніший за kota».

Прийшов Лесик. Він відразу розбудив kota і став з ним бавитися. – Ах, ти ж, лежибока! Ах, ти ж, ледацюга! Кіт радісно муркотів, а потім ніби нападав на Лесика. Було видно, що гра обом подобається.

«Бавляться, – думала Гризя. – Їм байдуже до мене. А мені вже так їсти хочеться, що, здається, живіт до спини приріс. Там у Лесика на столику, либонь, печиво лежить. А як візьмеш, коли той кіт? Хоч би вийшов куди чи що...».

– Лесику, Лесику, – тихо покликала Гризя.

– Хто це там пищить? – здивувався Лесик.

– Це миша, що живе в тебе під ліжком, – байдужісінько сказав Мурчик.

– Як? Ти ще й досі її не зловив? – обурився Лесик.

– Не зловив, – зніяковів кіт. – Вдень я був ситий. Пам'ятаєш, ти мене котлетами нагодував? А потім я просто захотів спати і заснув. От і не зловив. Та зловлю ще. Куди нам спішити? Нехай ще поживе. Знаєш, мені навіть її шкода стало. Воно таке маленьке, а ми з тобою он які великі.

– Ти просто жахливий ледачий кіт. Як таке може бути? Миша живе у мене під ліжком, а моєму котові хоч би що. Ой, буде тобі, як мама дізнається. Вона просто викине тебе з хати.

– А давай ми мамі нічого не скажемо.

– Мамі треба все говорити, котику.

– Ми скажемо їй, неодмінно скажемо. Але не зараз, не сьогодні. От... Завтра й скажемо. А до завтра я її неодмінно піймаю.

– Ну гляди. Бо залишишся без котлети і без молока. Я вже свою маму знаю.

– Няв! Ходімо краще надвір. Там так гарно.

І вони пішли. Гризя довго вслухалася – тихо. Ще прислухалася – нема. Тоді вона обережно вилізла з своєї нірки, про всяк випадок ще прислухалася, а потім притьмом кинулася до Лесикового столу. Там і справді лежало печиво.

– Ще зовсім ціле, – зраділа Гризя. – Лесик його ще навіть не їв. Ну нічого, у нього ще є. Занесу його в нірку. Буде мені на потім. А сама ще щось пошукаю. Тепер треба дбати про запас. Фу! Як нестерпно пахне

котом! І як Лесик може любити таке жахітне створіння?

Віднесла печиво у нірку, а сама взялася ретельно нишпорити на Лесиковому столику і під столиком. Але там нічого цікавого не було. Раптом смачний дух вдарив Гризі у її маленький носик.

– Хліб і ковбаса, – безпомилково визначила Грися і зраділа. – Але звідки цей запах?

Вона ходила, втягувала носиком смачне повітря і таки дослідила, що так смачно пахне з Лесикового новенького рюкзачка! Там і справді лежала Лесикова канапка, яку мама приготувала йому до школи. А Лесик забігався на перерві та й забув за свою канапку. От вона й пахла, аж у Гризі голова паморочилася. Маленька мишка й про кота забула.

– Ось Лесиків рюкзачок. Всі блискавки, як на злість, зачинені. Ну хоч би тобі яка-небудь маленька шпариночка, щоб я могла влізти. Ніякої! А пахне ж як! А що, коли... Прогризти маленьку дірочку? Зовсім маленьку. Через таку дірку ні зошит, ні книжка не випаде. А от ручка чи олівець може випасти. Але ж Лесик все таке носить в пеналі. А пенал через таку маленьку дірочку аж ніяк не випаде.

І Грися взялася за роботу. Не даремно ж її Гризєю прозвали. Зубки у неї маленькі і гострі. Ще мить – і Грися вже в рюкзачку. А тут вже можна було ласувати і хлібом, і ковбасою. Маленькій мишці цілої канапки аж ніяк не з'їсти – Грися ж маленька, а канапка велика. Шкода. Лесик її однак доїдати не буде. Він її просто викине. А хіба ж можна викидати таке добро?

– Заберу в нірку. Ще якийсь час житиму спокійно.

Але як не морочилася Грися, канапка через дірку не пролазила.

– Це нічого, – сказала мишка, – канапку можна розгризти. Але ж я так наїлася, що мені й самій через таку маленьку дірку не пролізти. Що ж робити? Доведеться ще трошки прогризти. Не сидіти ж мені тут у рюкзачку. Хоча було б непогано, але не можна. Доведеться ще трошки рюкзачок прогризти. Ой, буде ж мені. Хоча я не розумію, чому така маленька дірочка може завадити рюкзачку. Від того він не перестав бути гарним та новеньким.

Впоралася Грися і влізла в свою нірку, наче її тут не було. Добре, що Лесик з котом, з тим жахливим котом, надворі забавилися. Тепер Гризі було і тепло, і ситно. Вона собі заснула і так проспала цілу ніч. Лесик до рюкзачка не заглядав, бо першачкам домашніх завдань ще не задавали.

Вранці мама принесла Лесикові загорнуту свіжу канапку.

– На, Лесику, заховай, тільки не забудь її з'їсти на перерві.

– Добре, з'їм, мамо, дякую, – сказав Лесик і почервонів до кінчиків вух, бо згадав про свою вчорашню канапку, котру він так і не з'їв. Поліз

Лесик у свій рюкзачок, а там... Самі лише крихти і... Дірка.

– Котику, котику, – сердито гукнув Лесик і розбудив Мурчика, що солодко спав на його ліжку.

– Няв! Ну навіщо ти мене будиш? Мені ж не треба йти до школи. Дай ще трохи поспати.

Мурчик був дуже незадоволений. Бо коли кіт ситий і котові тепло, то йому треба добре виспатися, ну, а потім вже пустувати.

– Ні, вставай, лежибоко, і ходи сюди.

Лесик був сердитий.

«Що це з ним?» – подумав Мурчик і неохоче встав.

– Ну, – потягнувся і позіхнув кіт. – Чого тобі?

– По-перше: я ще маю застелити ліжку, а по-друге: дивись...

І Лесик показав котові дірку в своєму рюкзачку.

– Це не я, – сказав обурено кіт. – Невже ти про мене міг таке подумати?

Я ж не дурень якийсь, щоб зіпсувати такий гарний рюкзачок.

– Я знаю, що це не ти.

– То навіщо тоді мене будити?

– А ти часом не здогадуєшся, хто це зробив?

– Ні, не здогадуюсь. А хто?

– Миша, котику, миша. Котру ти мав зловити, та так досі й не зловив.

– Ой, то вона справжня гризунка, – здивувався кіт.

– Не гризунка, а Гризя, – пропищала із своєї нірки мишка.

– Ще й пищить, нахаба, – обурився Лесик, – чув?

– Та чув, – похнюпився кіт.

– Що це за кіт такий, що дозволяє мишам псувати господарів рюкзак?

Ну тепер тебе моя мама вже напевно-таки з хати вижене.

– Добре зробить, якщо вижене, – пропищала Гризя з нірки.

– Ану замовкни, нахабо, – гарикнув Лесик. – Бо я зараз сам тебе зловлю,

коли мій кіт такий ледачий. Правда, я визнаю, що й сам трохи винен, –

сумно сказав Лесик. – Там у рюкзачку була канапка, яку я забув з'їсти в школі. От вона і...

– От бачиш, – дорікнув кіт. – Сам винен, а на мене вину складаєш. Хіба ж так можна? Я ж твій улюблений кіт.

– Е, хитрюго, ти не дуже, бо мама тебе таки вижене. Я винен, що канапку не з'їв. Мене мама за те буде сварити.

– І вижене тебе з хати?

– Ні, з хати мене не вижене.

– А чому? Мене вижене, а тебе ні? Хіба ж це справедливо?

– Як ти не розумієш? Я ж її син, а ти – ледачий кіт.

– Краще б я був сином твоєї мами, а ти був би котом. Я їв би всі канапки, а особливо ковбасу з тих канапок.

– Хитрючий ти, Мурчику, як я бачу. Але в цій історії найбільше завинив ти, бо й досі не зловив ту нахабну мишу.

– Послухай, Лесику... А може мама нічого не помітить? Га? Дірка ж в рюкзачку не така й вже велика.

– І я так кажу. Зовсім маленька дірочка, – пропищала Гризя.

– Ти коли-небудь її зловиш? – напустився Лесик на kota. – Вона вже мене дістала.

– Та зловлю, Лесику, неодмінно зловлю. Лише мамі про рюкзачок нічого не кажи. Бо якщо вона мене вижене, тоді я вже ніяк її не зловлю, і вона тобі геть усе чисто погризе.

– Не погризу, не погризу, – писнула Гризя. – Це я тільки рюкзачок, бо там канапка була. Я ненавмисне. Якось так вже вийшло. І ти, Мурчику, прогриз би дірку, якби ти був голодний, а там так смачно пахло б ковбасою.

– Не говори дурниць, – обурився Мурчик, – я не прогриз би. Я ж не миша.

А потім подумав трошки і сказав:

– А може й прогриз би, якби голодний був, а ще, якби ковбаса запахла. Проти ковбаси важко встояти навіть мені. А що вже казати про мишу? Слухай, Лесику, – кіт трохи зам'явся. – А цю канапку... Ну, що тобі мама на сьогодні дала, ти теж не будеш їсти? То може...

– І не думай. Я на перерві буваю знаєш який голодний.

– А якщо ти мені віддав би тільки ковбасу зі своєї канапки, га, я ж твій улюблений кіт. Найкращий в світі Мурчик.

– Ну от що, найкращий у світі Мурчику, про мою канапку і не мрій. Он маєш мишку. Зловиш – той поснідаєш. Скажу мамі, щоб не давала тобі жодної котлети.

– Няв!

– Жодного шматочка ковбаси.

– Няв!

– І навіть молока.

– Няв! Хіба ж так можна? Морити kota голодом! Ми ж з тобою друзі.

– Лесик так не зробить. Це він тільки так каже. Лесик добрий хлопчик.

Це Гризя зі своєї нірки пропищала.

– Ану замовкни! – розсердився Лесик. – Чути тебе не хочу. Щоб ти, Мурчику, сьогодні ж зловив ту нахабну мишу.

– Та вже добре, я постараюся.

– Все. Мені пора. А то я через вас до школи запізнюся.

І Лесик прожогом вискочив з хати. Кіт пішов провести Лесика. Лесик вже хотів бігти далі, але тут мама нагодилася та й спинила

сина.

– Чекай, Лесику. Ти якийсь такий... Нечепурний, наче ти щойно з вітряками бився.

– Ні з якими вітряками я не бився.

Мама поправила Лесикові волосся, одяг, ще раз уважним оком глянула на сина.

– Добре. Йди вже. А то запізнишся.

Не встиг Лесик ступити кілька кроків, як мама знову зупинила його.

– Чекай, Лесику. Що це в тебе з рюкзачком?

– З рюкзачком?

Хлопчик почервонів.

– Та тут у тебе дірка! Миша прогризла. Оце так! А навіщо ж я тоді kota годую? Все. Набридло. Я перестаю годувати kota, аж доки він не зловить ту нахабну мишу. Чув, Мурчику?

– Няв!

А що він ще міг сказати?

– Тільки подумати! Прогризти новенький рюкзачок!

– Мамо, та там зовсім маленька дірочка. Якщо не придивлятися, то вона зовсім не помітна.

– Нічого собі! Не помітна! Мабуть, тобі подобається ходити з дірявим рюкзачком. А мені соромно. Скажуть, що батьки не подбали про свого сина. Ну, йди вже до школи, бо таки сьогодні спізнишся. А ти, Мурчику, йди ловити мишу, бо їсти я тобі сьогодні не дам – так і знай.

– Та, мамо, Мурчик ще маленький, – спробував заступитися Лесик за свого улюбленця.

– Нічого собі маленький! Дві котлети тільки так ум'яти може. Ще й молоком запити. Маленький! Та йди вже до школи, не затримуйся.

Та Лесик таки затримався. Всього на хвилинку. Він завернув за ріг будинку, дістав з рюкзачка свої канапки, зняв з них ковбасу і тихенько покликав Мурчика. Котик, наче тільки того чекав – швиденько й прибіг.

– На, поїж, бо мама тобі і справді нічого сьогодні не дасть.

Кіт з апетитом їв ковбасу, а Лесик ще якийсь час стояв і дивився на нього. Раптом котик перестав їсти і тихо сказав:

– А можна, я малій шматочок віднесу?

– Якій малій?

– А тій, що живе у нас під ліжком.

– Ну й дива! Світ ще такого kota не бачив, щоб мишу ковбасою годував. Ну та гаразд, неси вже. Вона також їсти хоче.

Кіт зі шматочком ковбаси подався до хати, а Лесик пішов до школи,

сам не розуміючи, чому у нього сьогодні так радісно на душі.

– Ей, ти, мала, – покликав Мурчик. Спершу йому ніхто не відповів, а потім почувся тоненький голосок:

– Це ти до мене?

– До тебе. А до кого ж ще? Вилазь зі своєї нірки. Я тобі їсти приніс.

– Ой... Справді? Ні, ти дуриш мене. Я знаю, ти хочеш мене зловити.

– Та ні, не дурю. Ось дивися. Я кладу ковбасу...

– Ой...

– А сам іду геть. От я вже пішов.

Гризя якийсь час ще почекала, потім обережно виглянула.

– Нема. І справді пішов. А ковбаса? А ковбаса є! Я аж сюди чую, як вона пахне. А моя мама мені не вірить, що миша і кіт можуть бути друзями. Можуть. Ще й як можуть.

З того часу Мурчик щодня приносив Гризі щось смачне: печиво, шматочок сиру, котлету, а коли нічого такого не було, то бодай шматочок хліба. Часом і Лесик, напускаючи на себе вдавану злість, клав під ліжко залишки від своєї канапки.

«От халепа, – думав Лесик, – мама наполягає, щоб Мурчик врешті-решт зловив нашу Гризю, а ми її ще й підгодуємо. Якось воно кепсько виходить, неправильно. І Гризю шкода, і перед мамою незручно».

Якось мама спитала:

– Ну що, Лесику, зловив Мурчик ту мишу? Чи, може, я даремно знову котлетами та ковбасою годую?

– Не знаю, – похнюпився Лесик і почервонів.

– Завтра ж відсуну ліжко і нарешті заб'ю ту нору, – сказала мама. – Все руки не доходять.

– Завтра? А чому завтра? Може, нехай там буде, – невпевнено сказав Лесик і страшенно почервонів, аж мама якось підозріло глянула на нього.

– Не розумію. Ти що, хочеш жити з мишами?

– Та ні, – зовсім знітився Лесик, – але...

Того вечора Лесик і Мурчик сиділи на підлозі і розмовляли з Гризею.

– Послухай, мала... Ти мене чуєш? – звернувся Лесик до Гризі.

– Чую, – тихенько писнула Гризя.

– Ти мусиш якось звідси забратися. Розумієш? Переселитися звідси.

– Ой, а чому? Мені зовсім не хочеться. Мені тут так добре. Я вже до вас з Мурчиком звикла.

– Не хочеться! І мені не хочеться. А що робити? Моя мама збирається

завтра забити твою нірку.

– Ой, – жалібно заплакала Гризя. – Що ж мені робити? Куди ж мені податися?

– Не знаю, – сумно зітхнув Лесик. – Звідкись же ти сюди прийшла. От туди й повертайся.

– Няв, – жалібно сказав кіт. – Ми з Лесиком будемо сумувати за тобою.

Вже Лесик і котик солодко спали, а в своїй нірці тихенько плакала маленька мишка Гризя.

У мишей, щоб ви знали, також є свої чарівники, добрі і злі, свої феї, також добрі і злі. От саме в той час, коли журилася Гризя у своїй нірці, підземними переходами йшла добра мишача фея. Йшла і дослухалася: що робиться в мишачому царстві. Добра фея хотіла всім допомогти. Щоб кожна мишка жила в достатку і щоб ніхто в їхньому царстві не сумував. Іде фея, коли чує – хтось тихенько плаче. Прислухалася – аж то гризя. Зайшла фея до Гризі в нірку та й питає:

– Чого плаче маленька мишка?

– Як же ж мені не плакати? Маю я двох друзів: хлопчика Лесика і котика Мурчика. Добре мені біля них живеться. Та Лесикова мама хоче завтра забити мою нірку, і я не знаю, що маю робити.

– А ти не хочеш переселитися в другу нірку?

– Ні, не хочу. Бо там не буде моїх друзів, а без них я просто не зможу.

– Твоя проблема дуже складна. Складніших не буває. А найгірше те, що я не знаю, як тобі зарадити.

– Ніхто не знає, як мені зарадити. І я сама того не знаю.

– Ну, не плач. Ми щось придумаємо. Слухай, а може обернути тебе на комп'ютерну мишку? Тоді тобі і нірки не треба, і боятися нічого – ніякий кіт тебе не вполює.

– Розумію. Але, на жаль, у Лесика нема комп'ютера.

– Нема? От халепа. А може тебе обернути на маленьку кицю? Я розумію, що це не дуже приємно – бути котом, але заради дружби...

– Я б погодилася, але у Лесика є вже Мурчик, а другої киці Лесикова мама просто не захоче.

– Так...

Фея задумалася.

– Залишається єдине – обернути тебе на маленьку людську дівчинку. Тоді всі проблеми відпадуть самі собою.

– На дівчинку? Але ж тоді я не поміщуся в жодну нірку.

– Люба моя, людські дівчатка в нірках не живуть. Та ти ж знаєш. Людські діти живуть, як Лесик.

- Але ж в мене тоді не буде мами, котра б мені в школу готувала смачні канапки.
- Маму ми тобі знайдемо. Живе тут неподалік одна самотня тітонька. Вона давно хотіла б мати маленьку дівчинку. Я все влаштую. То як? Ти хочеш бути людською дівчинкою?
- А мені страшно.
- А чому тобі страшно? Тоді ти зможеш дружити з Лесиком, бавитися з його котиком Мурчиком, а в класі ти можливо навіть сидітимеш з Лесиком за одною партою. А тітонька, котру ти будеш називати мамою, даватиме тобі до школи смачні канапки з ковбасою.
- А моя мама? Мама миша?
- Вона буде приходити до тебе в гості. Погоджуйся, бо вже незабаром ранок, а нам до ранку треба впоратися.
- Я погоджуюся.

Наступного дня до Лесикового класу несміливо увійшла маленька дівчинка в шкільній формі і з новеньким рюкзаком. На голівці у дівчинки були дві маленькі кізки, тоненькі, як мишачі хвостики.

- А-а, новенька, – наче аж зраділа вчителька. – Сідай он біля Лесика. А ти, Лесику, не ображай дівчинку, допомагай їй у всьому. Спершу їй буде важко. Вона ж новенька. Як тебе звати, дівчинко?
- Гризельда.
- Всі засміялися.
- Ну й ім'я, - хтось з хлопчаків ніяк не міг заспокоїтися.
- Ім'я – як ім'я, – сказала вчителька. – Не бачу в тому нічого смішного. Гризельда... Ім'я не зовсім звичайне, але мені подобається.
- Гризя! Гризя! – загукали хлопці. Дівчинка почервоніла.
- То й Гризя. А що ж тут такого?

Після школи Лесик і Гризельда пішли разом. Лесикові чомусь здавалося, що він ту дівчинку звідкись знає. Нарешті хлопчик не витримав і запитав:

- Скажи, Гризельдо... Мені здається, наче я тебе десь бачив.
- Не бачив, а чув.
- Ти наче на когось схожа. Та й ім'я у тебе якесь таке... Гризельда...
- А ти і досі не здогадався?
- Ні, не здогадався.
- А мишку Гризю пам'ятаєш?
- То ти...

Лесик аж зупинився від подиву.

- Так, я та сама мишка Гризя.
- Як же так могло статися?

- Бачиш, могло. Бо це моя казка. І твоя також.
- А Мурчик?
- Це і Мурчикова казка. Бо без нього і казки не було б.
- Треба було хоча б ім'я змінити. Стати Галиною чи ще як.
- А я не захотіла. Коли хлопці назвали мене Гризю, вони, мабуть, думали, що образили мене. А мені, повіриш, так солодко стало. Бо це ж моє ім'я. Тільки, Лесику, нехай це буде наша з тобою таємниця. Добре?
- Гарзд.
- А ти захочеш зі мною дружити?
- Звичайно. А головне – я тепер не буду переживати, що тебе зловить Мурчик чи якийсь інший кіт.
- Послухай, Лесику, а ти дозволиш мені бавитися з твоїм Мурчиком?
- Дозволю. Бався собі з ним, скільки захочеш.
- І мені можна буде взяти його на руки?
- Візьмеш. Він це любить. Тільки Мурчик чужих боїться. Може навіть подряпати.
- А ти поясниш йому, що я не чужа.
- Він не зрозуміє і не повірить.
- Я для нього залишила ковбасу зі своєї канапки.
- Ну, тоді він тебе не подряпає.
- Хочеш, я й тебе можу пригостити.
- Дякую. Я тільки недавно свої канапки з'їв. Скажи, Гризю, а навіщо тобі захотілося стати дівчинкою? Адже це, мабуть, дуже важко миші бути людською дівчинкою?
- Так, звичайно, важко. Але я намагаюся бути схожою на тебе. А стала я дівчинкою для того, щоб в іншу нірку не переселятися. Я не хотіла бути без вас з Мурчиком.
- Тепер ми вже будемо разом.
- І твоя мама не накаже Мурчикові мене вполювати.
- Ні, не накаже.

Отак розмовляючи і сміючись, вони вже підходили до Лесикового будинку, а назустріч їм біг радісний Мурчик.

БУБЛИК ТА ЙОГО ДРУЗИ

У хлопчика Кирилка в хаті жив папуга Рома, кіт Тимко і песик Бублик. Чому Бублик? Просто тому, що песик був маленький, кругленький та ще й якось так хвостик свій бубликом закручував. А як ти цуценяті це поясниш? Ніяк. Отож-бо й воно. А цуценя ображається. Песика можна зрозуміти. Йому було дуже образливо, що його назвали Бубликом.

«У всіх людські імена, – думав песик, – і навіть у того противного шкідливого kota-ненажери – Тимко. А я – Бублик. Ну хіба ж це справедливо?»

Але Бублик був ще дуже маленький і не знав, куди йому звернутися за справедливістю, де її шукати, а тому ... а тому так і залишився Бубликом. Спершу хотів було піти кудись від свого господаря Кирилка. Та куди підеш, коли ти ще такий маленький? А тут ще й зима надворі, мороз, сніг, Бублик знає, який той сніг холодний. Куди підеш?

Треба чекати тепла або може навіть аж доки Бублик підросте. І образа жила в маленькому Бубликовому серці. Від тієї образи він якось добряче-таки гризнув Тимка за хвіст. Нехай знає. Та кіт здійняв такий галас, наче на нього напав справжнісінький тигр чи лев. На котячий лемент прибіг не тільки Кирилко, а й Кирилкова мама.

– Що трапилося?

– Чого ти, котику, так голосно нявчиш? – наперебій питали у Тимка Кирилко та його мама.

«Зараз ми побачимо, чи ти ябіда, – думав Бублик, забившись в куточок і намагаючись не потрапляти на очі господарям. – От зараз і побачимо. Тільки спробуй. Отоді матимеш. Я зовсім відгризу твого поганого хвоста».

– Ой, мій хвостик! Він болить, – жалібно плакав Тимко.

– Нічого у нього не болить. Він бреше, – тихенько вискнув Бублик, але його ніхто не почув.

– Чому ж у тебе болить хвостик? – допитувалася Кирилкова мама, що дуже любила Тимка. – Що ти з ним зробив?

– Це не я зробив. Це ...

– Спробуй тільки сказати, – проскавчав Бублик.

– Так що там у тебе з хвостиком? – втрутився Кирилко. – Ану покажи. Е, та тут у тебе кров. Чиї тут зубки погосподарювали? Чи не Бубликові часом?

– Так, це ... Бублик, – похнюпився Тимко.

– Бублик? Ану виходь сюди, – гарикнув Кирилко. – Чого сховався?

Розуміє, що зробив шкоду.

І з тими словами хлопчик пішов у куток і витягнув зі схову перелякане цуценя.

– Ану, подивися мені в очі, – сказав Кирилко. – Тобі не соромно? Навіщо ти скривдив Тимка? Бачиш? Йому боляче.

І Кирилко... ні, він не вдарив Бублика ні віником, ні капцем, а лише газетою, так, легенько. Та краще б Кирилко набив Бублика дуже-дуже, щоб боляче було, аніж тією гидкою газетою, як муху якусь. І Бублик від образи заліз під ліжко, у самісінький кутик, і там вже плакав і скімлив, вся його мордочка була мокра від сліз. Кирилко вже і кликав Бублика, і шматочком ковбаси хотів виманити – нічого з того не вийшло, бо у Бублика була своя собача гордість.

– Бублику, ну досить тобі сердитися, – кликав Кирилко. – Виходь вже. І Тимко вже на тебе не сердиться. Правда, котику?

– Няв, – відповів Тимко, і це можна було розуміти по-всякому. Нарешті кіт не витримав і поліз під ліжко до Бублика.

– Мур, – тицьнув Тимко мордочкою песика під бік. – Мур! Давай миритися.

– Гр! Відстань, – огризнувся Бублик.

– Ну чого ти сердишся? Ти ж перший до мене поліз. Хвіст у мене ще й досі болить. Ну давай миритися.

– Гр! Відстань сказав. Гав!

– Що ж ти так і будеш все життя під ліжком сидіти?

– Буду. А тобі що?

– А там на тебе котлета чекає.

Котлета! Бублик аж слину ковтнув. Котлета – це дуже смачно. Проти неї важко було встояти. І може Бублик таки виліз би із своєї схованки, та в цей час папуга Рома у своїй клітці став спершу нявкати, потім гавкати, а ще потім став сміятися точнісінько так, як сміється Кирилко. А на довершення всього голосом Кирилка сказав:

– Мале – дурне. Що з нього візьмеш?

Це вкрай розсердило Бублика, і він, забувши про котлету, залишився лежати під ліжком, а Тимко виліз і сердито зафучав на папужку. Але Роман був у клітці, почувався захищеним і недосяжним для kota.

Він голосно сміявся, ляскотів, свистів, а далі знову починав нявчати і гавкати. Аж Кирилко не витримав:

– Ти що, Ромку, здурів? Ану перестань.

Але Ромко продовжував знущатися зі своїх побратимів.

– Мале – дурне! Мале – дурне! Гав-гав-гав!

Кіт востаннє зафучав, висловлюючи таким чином своє презирство до нахабного папуги, та й пішов геть. А ображений песик так і заснув під

ліжком у самісінькому куточку.

Якось видався теплий погідний день. Кирилко випустив Тимка і Бублика трохи погуляти надворі. Ромко тимчасом весело літав по хаті і був щасливий, що нема ні kota, ні собаки. А Тимко з Бубликом бігали собі надворі. Їм теж було весело. Тимко почував себе цілком дорослим котом, повноправним мешканцем і нікого не боявся у дворі. Гірше було з Бубликом. Його ще тут знали не всі. Кури спершу трохи наполохалися, але, побачивши, що він їх не займає, перестали звертати на Бублика увагу. Це теж було образливо. Півень прокричав кілька разів своє «кукуріку», щоб показати про всяк випадок тій малявці, хто тут господар, пішов щось собі клювати, скликаючи курей.

А от з індіком Швендею все було не так просто. Річ у тім, що Швендя, якщо чесно сказати, був забіяка і навіть дуже небезпечний. Великий, грізний, а коли надувався, то ставав справжнім страховиськом. Його навіть дорослі собаки боялися.

Отой-то індик Швендя і побачив Бублика. Побачив і рушив до нього, бо не міг припустити, щоб хтось, не спитавши у нього дозволу, поселився в їхньому дворі. Швендя мав себе за господаря. Перед таким страховиськом песик зіщулився – і ще більше став схожий на бублика. Він заляк, завмер. Йому здавалося, що його вже й на світі нема.

«І Кирилко десь запропастився, – налякано подумав песик. – І куди він пішов? Доки Кирилко повернеться, то та страшна потвора зараз мене з'їсть». Бублик хотів покликати хоч когось на допомогу, але у нього чомусь зник голос. А Швендя наближався, все більше роздуваючись. А потім як загелгоче! Аж кури сполохано закудкудакали. А що вже казати про маленького Бублика? І раптом прийшов порятунок звідти, звідки Бублик аж ніяк його не сподівався. Кіт Тимко! Песик і подумати не міг, що Тимко такий відважний. Кіт став проти Швенді, весь наче і собі роздувся, шерсть на ньому наїжачилася, очі загорілися хижим блиском, та як занявчить, як зафучить. Він зараз нічим не скидався на домашнього лагідного котика. Здавалося, що до них завітав дикий мешканець заморських лісів. Швендя непорозуміло глянув на Тимка. Ні, Швендя kota добре знав, і цього, і сусідських котів. Але він ще ніколи не бачив його таким. Не те, щоб Швендя злякався. Ні, такого просто бути не могло. Бо Швендя нікого не боявся. Але ... навіщо йому ризикувати із-за якогось цуцика, якого ще й від землі не видно? А раптом той котисько видряпає Швенді очі? Цілком можливо, що й видряпає. А що йому? І Швендя, про всяк випадок ще раз загелготівши, пішов собі геть, роблячи вигляд, що це його зовсім не цікавить. Але всі у дворі бачили, що Швендя просто злякався. Навіть кури хвалили

Тимка. А старий гусак, що завжди знаходив якусь зачіпку, щоб побитися зі Швендею, просичав:

– Скільки можна! Мусимо того забіяку самі провчити.

То правда, що у дворі ніхто не любив розбишаку Швендю. Півень вилетів на пліт і голосно закричав, а потім ще й заплескав крилами:

– Молодець Тимко! Оце так справжній кіт! Не те, що другі.

На цей гармидер вийшов Кирилко. Тимко все ще стояв наїжачений з палаючими очима, наче чекав, що знову повернеться Швендя і вони таки зчепляться.

– Що таке? – запитав Кирилко, здивовано дивлячись на кота. – Тимко, що тут трапалося? Що тут був за крик? Чого кричав Швендя?

– Та ... це Швендя налякав нашого Бублика. Причепився до нього і вже хотів його бити.

– А ти за Бублика заступився. Так?

– А що той Швендя собі думає? Що він найсильніший? Добре, що він втік, а то я б йому ...

Тут до хлопчика підійшла курка Кока і засокотала:

– Ко-ко-ко! Сміливий кіт Тимко! Відважний кіт Тимко! Ко-ко-ко! Він прогнав того задаваку. І добре зробив. Песик ще такий маленький.

– Так, я ще зовсім маленький, – раптом, хлипаючи, озвався Бублик, що вже потрохи починав відходити від свого переляку. Бублик підійшов до Кирилка і лизнув йому руку.

– Ти не мені дякуй, а ось Тимкові. Це він тебе врятував. Цей Швендя міг би тебе знівечити. Я його сам боюся, коли він надується.

Бублик підійшов до Тимка і лизнув йому вухо.

– Дякую тобі, котику. Ти справжній друг. А ще ... пробач мені за твого хвоста. Я не хотів.

– Дрібниці, – муркнув кіт, і вони разом з Кирилком пішли до хати.

Минуло ще трохи часу. Пригріло сонечко, розтанув сніг, прийшла весна. Бублик був ще зовсім маленький. Він весни ще ніколи не бачив і тепер радів її приходу разом з усіма. Було так тепло, що й до хати не хотілося йти. А вони з Тимком і не йшли. Тимко гасав десь цілий день, бився з чужими котами, приходив додому брудний і покусаний. Кирилко його за те сварив. Бублик лежав собі на дровах і грівся на сонечку. Після зими йому аж не вірилося, що може бути так тепло. Він хотів про все розпитати у Тимка, та його не було.

«І де він цілими днями вештається? – подумав Бублик. – І охота йому? Піду-но його пошукаю».

– Куд-куди? – крикнула курочка Ряба, та Бублик не звернув на неї ніякої уваги. Йому раптом стало дуже цікаво: а що там за ворітьми?

Песик протиснувся між штахетинами і опинився на дорозі. Бубликів допитливий носик, здавалося, біг попереду і ловив усі запахи, нічого не пропускав. Бублик зовсім забув про Тимка, якого збирався шукати, і біг собі по дорозі, до всього дослухаючись та принюючись.

– Пахне... пахне смаженою куркою. Смачно пахне. А це... фу! Новими гумовими колесами. Мабуть, нещодавно тут проїхала машина. А це що? Слід чужого собаки! От було б добре його знайти і з ним познайомитися. А може ми і потоваришували б. А то в мене нема жодного знайомого собаки. Тільки кіт Тимко. Але ж він кіт.

І Бублик побіг чимдуж по сліду чужого собаки. Потім цей слід десь загубився, а натомість з воріт вийшла дівчинка з двома тоненькими кісками. Вона побачила песика і загукала до своєї мами, котра поралася на подвір'ї.

– Мамо, мамо, собачка! Який гарнющій!

– Я – Бублик, – миролюбно гавкнув песик, але дівчинка його не зрозуміла, бо в неї ніколи не було собаки.

– Мамо, мамо, візьмімо його собі, – попросила дівчинка.

– Ще чого! Мені ще тільки собаки бракувало!

– Мамо, а можна, я винесу йому щось поїсти? Він, мабуть, голодний.

– Гав! Я дуже голодний.

– Ще чого! Чужих собак годувати.

– Мамо, він ще маленький, і напевно заблудився. Ти заблудився, песику?

– У, у, – заскімлив Бублик, – не знаю. Може й заблудився.

– Мамо!

– Негайно відійди від собаки і зачини ворота. Зараз він всіх курей мені порозполохує.

Бублик не бачив тієї жінки. Вона була десь там, за ворітьми, на своєму подвір'ї, але він зрозумів, що та жінка недобра, зовсім не схожа на свою донечку, у котрої очі промінилися радістю і добром.

– Бачиш, песику, мені мама не дозволяє.

– У! У! Я зрозумів, – відповів Бублик та й пішов далі. Уже не біг, а плентався по дорозі, сумний та голодний. Він зрозумів, що заблукав, і тепер не знав, як йому повернутися додому, де всі були такі привітні і так любили його, Бублика.

Раптом з воріт вийшов задирикуватий хлопчик. Бублик не знав, що того хлопчика звати Петрик. А що, якби й знав? Яке це має значення, як звати того розбишаку? Просто, якби Бублик був трохи старший і розумніший, то він відразу зрозумів би, що від такого хлопчика треба тікати якнайшвидше і якнайдалі. Але песик був ще зовсім маленький, а той хлопчик так був схожий на Кирилка, що Бублик і не подумав

тікати від нього. Він і не підозрював, що хлопчики чи дівчатка можуть зробити йому щось недобре. Бублик ще всіх любив і всім вірив. А Петрик підійшов до Бублика та як крикне:

– Ану мені з дороги! Гей!

Та й боляче вдарив Бублика ніском свого черевика в бік, ніби це був не песик, а футбольний м'яч. Бублик жалібно заскавчав і покотився в придорожний рів. Там він лежав і плакав, кажучи:

– За що? Що я йому зробив? Більше я нікуди не піду. Отут і буду лежати аж доки не вмру.

І йому так жаль стало і Кирилка, і Тимка, і навіть папужку Рому, хоч він тільки те й робив, що передражнявав його і Тимка. І себе Бубликові було жаль. Він був ще такий маленький, він ще так мало прожив на світі. І Бублик ще дужче заплакав. Він не бачив, як до Петрика підійшов широкоплечий дядечко, захопив його за вухо і крикнув:

– Ти, шибенику, за що скривдив собаку? Га? Що він тобі зробив?

– А чого він?

– Що «чого він»? Він ішов собі по дорозі і тебе не займав. Я бачив.

– А чого він тут ходить?

– А ти чого тут ходиш? Хіба це твоя дорога?

Чоловік боляче м'яв хлопчинове вухо у своїх жорстких пальцях.

– Пустіть, дядьку, я більше не буду, – нарешті попросився Петрик.

– Ех, і надавав би я тобі. Так і кортить, – сказав чоловік, – щоб ти знав, як воно, коли болить, та зв'язуватися не хочу.

І відпустив нарешті Петрикове вухо. Петрик відбіг на безпечну відстань і, витираючи сльози, гукнув:

– А я татові скажу. Чого чіпляєтеся?

– Скажи, скажи. Нехай потішиться, що має такого сина. Я й сам йому скажу, коли зустріну.

А тимчасом в Кирилковій хаті зчинився переполох: пропав Бублик.

– І куди він міг подітися? – журився Кирилко. Він шукав його, сусідів розпитував, чи ніхто не бачив. Але Бублика не бачив ніхто. Тут і Тимко нагодився на ту веремію.

– Тимку, Бублик пропав. Помагай шукати.

– Няв! Як це пропав? Куди пропав? – здивувався Тимко.

– Якби ж я знав.

– А може його хтось вкрав?

– Та хто ж його міг вкрати, коли злодіїв не було?

– То я побіг. Буду шукати.

– Тільки сам не пропади.

– Що я, маленький?

– Мале – дурне. Що з нього візьмеш? – загукав Рома і засміявся Кирилковим сміхом.

Кирилко розсердився і закрив Ромину клітку хусткою – і той замовк.

– Коли ти навчився говорити, навчися ще й мовчати, – повторив Кирилко слова своєї мами.

Тимко спершу розпитував про Бублика у своїх приятелів котів. Коти багато чого знають такого, про що люди й не підозрюють. Але котів не цікавив якийсь там песик, хоч би й Бублик. Вони тільки фучали і дивувалися з Тимка, що його цікавлять такі дурниці. Тимко оббігав сусідні двори і городи, але Бублика ніде не було. Побачив Тимко і ту добру дівчинку, що хотіла нагодувати Бублика. Вона б і Тимка охоче нагодувала, але мама з подвір'я крикнула, щоб вона негайно облишила kota і помила руки. Тимко вже хотів повертатися додому, але тут він почув тихеньке скімлення. Втративши пильність, Тимко ледве не нарався на сердитого Петрика, котрий був налаштований дуже войовниче. Але Тимко знав, що таких агресивних хлопчиків треба обминати. Доки Петрик оглядався, чи нема поблизу того суворого дядька, що так немилосердно нам'яв йому вуха, то Тимко вже був на безпечній відстані. Петрик тільки сердито блимнув очима і тупнув ногою.

Те тихе скімлення привернуло Тимкову увагу. Він обережно заглянув у рів і побачив нещасного Бублика, що лежав у реп'яхах і кропиві та тихенько плакав.

– Бублику, що з тобою? Чого ти тут лежиш?

– У мене бік болить. Це мене той хлопчисько вдарив. Я думав, що вже помру.

– Не помреш. Вставай і ходімо додому.

– Я не можу.

– Я теж не можу тебе нести. Ти ж таки собака. Хіба давай так: ти полеж, а я покличу Кирилка. Він тебе забере.

– Ні-ні, Тимко, не лишай мене тут. Що, коли той розбишака сюди прийде і мене побачить?

– Бублику, ну ти ж розумний песик. Не можеш же ти тут лежати, а я сидіти біля тебе. Треба щось робити. Я швиденько. От побачиш. Тільки ти не плач. І Тимко побіг, обминаючи і задирикуватого Петрика, і добру дівчинку, і знайомих котів, що здивовано дивилися на нього: куди це він так прудко біжить?

– Є! Є Бублик! – переможно вигукнув Тимко.

– Де ж він? – оглянувся Кирилко.

– Там, у рові.

– У рові? Що ж він там робить? Чому додому не йде? От я йому дам! Тимко від бігу і хвилювання ледве дух переводив.

– Він там ... лежить. Він не може йти.

– А що з ним? – занепокоївся Кирилко.

– У нього бік болить. Його вдарив один хлопчисько. Ходімо скорше. Бубликові там самому страшно.

А по якомусь часі Кирилко ніс свого песика на руках, а поруч біг гордий Тимко: це він знайшов Бублика! Проходячи повз Петрика, що сидів верхи на воротях, Тимко спитав у Бублика:

– Це він тебе вдарив?

– Так, – сказав Бублик і сховав мордочку у Кирилка на плечі. Кирилко підійшов до Петрика. Хлопчик перелякано відвів очі і вже хотів стрибнути з воріт на своє подвір'я.

– Чекай, – гукнув Кирилко. Та все-таки Петрик стрибнув би і напевно втік би, та його спортивні штани за щось зачепилися – чи за сучок, чи за цвях – і він ніяк не міг їх відчепити. Кирилко підійшов ближче.

– Ти навіщо скривдив мого собаку?

Петрик похнюпився.

– А ... а я не знав, що це твій.

– Не знав! А як не мій, то що? Защо його кривдити? Що він тобі зробив? Сильний такий? То злазь з воріт, помір'яємось, хто з нас сильніший. Що на слабкому силу свою показувати? Це і дурень може. Ти з сильним помір'яйся.

– Я ... я більше не буду.

– Не буду! Ех, ти! Пішли, хлопці.

І вони пішли додому. І Бублик, і Тимко були дуже горді за Кирилка, що він такий сміливий та відважний. А ще Кирилко – справжній друг.

Вдома Кирилко зняв хустку з Роминої клітки і той відразу закричав:

– Мале – дурне. Що з нього візьмеш? Гав!

– Ти знову? – розсердився Кирилко. Тоді Рома хитро так примружився, закинув голівку і сказав:

– Рома хороший, Рома розумний.

– Ага, чули вже. Хвали мене, моя губонько, а то роздеру тебе до вух.

Так не раз казала Кирилкова мама. Рома хитро примружився і продовжив свою тираду, зрадивши, що його визволили з-під хустки, якої папуга терпіти не міг.

– Кіт – друг собаки. Тимко – справжній друг.

– Правильно. Молодець. Ще про Бублика щось гарне скажи.

– Бублик ще малий, – зауважив Рома.

– То й що, що малий?

- Це ще навіть не собака.
- Гав! А хто ж я тоді? – обурився Бублик.
- Бублик – дурне цуценя.
- Гр! – загарчав пес. Він віднедавна навчився гарчати і тепер при потребі і без потреби демонстрував своє вміння.
- Ромку, і тобі не соромно? – намагався вплинути на папугу хлопчик. Тут до Кирилка підійшов Тимко. Він заступився за Ромка.
- Ти, Кириле, Рому не картай. Він – папуга. Він лише повторює твої слова.
- А хіба я таке казав? – зашарівся Кирилко.
- Казав, казав. Бачиш, ти забув, а Рома запам’ятав. Виходить, що папуга – не дурень, а навіть дуже розумний.
- Виходить, що так.
- Рома хороший, Рома розумний, – хвалив себе папуга.
- Досить, Ромку, чули вже. Ніякої скромності.

На якийсь час у Кирилковій хаті запанувала злагода. Бублик і Тимко були тепер нерозлучні. А на Рому вони просто не зважали – нехай собі кричить, що хоче. На те він і папужка.

Кирилкові не давала спокою думка про Петрика. «І чого воно таке жорстоке? – думав хлопчик. – І тато в нього є, і мама, і має все, що треба, і не дурний. А от ...» Кирилко знав його. Вони разом вчилися в школі. Були однолітки. Просто вчилися в паралельних класах. «І звідки у нього стільки злості? – думав Кирилко. – Ну як можна не любити тварин? І за що їх можна не любити? Це ж з такого хлопця виросте колись недобра людина, котра нікого в житті не пожаліє і може наробити багато зла».

І Кирилко думав, думав, вагався і все-таки вирішив спробувати.

Найперше через Петрикових однокласників Кирилко вивідав, коли у Петрика день народження. Цей день мав настати у травні, п’ятнадцятого числа. Це добре, є ще час. Треба встигнути підготуватися. А задум у Кирилка був простий: подарувати Петрикові на день народження цуценя. Не обов’язково, щоб воно було породисте, але, щоб таке гарне, аби від нього очей не можна було відвести. Кирилко порадився з мамою.

– Добрий задум, – сказала мама, – але ризик великий. А що, коли Петрик вже зовсім зачерствів і почне мучити власне цуценя? Тоді що?

– Не думаю, що вже аж так. Це ж треба бути вже зовсім без душі.

– А якщо цей хлопчик вже зовсім без душі? А ти йому – маленьке безпомічне цуценя. На, мовляв, муч його, скільки хочеш, воно – твоє.

– Ні, мамо, не може такого бути. І лячно, і хочеться спробувати: а раптом хлопець зміниться, подобрішає?

– Ну що ж ... пробуй. Але я тебе застерегла. Може бути ще й таке. Раптом Кирилко просвітлів.

– А ми зробимо ось що. Поряд з Петриком Віка живе. Добра дівчинка. Ми її попросимо, щоб прослідкувала і за Петриком, і за його цуценям. Не може такого бути, щоб вона не помітила, коли буде щось не так.

– А чи вона захоче? Це ж ніби шпигувати за хлопцем.

– Захоче. Я її попрошу. Це ж заради цуценяти. Віка любить тварин, то, думаю, погодиться.

Ходив Кирилко по селі та й видивлявся, розпитував, у кого можна купити чи просто так взяти гарне цуценя. Часто люди просто віддають, коли їм не треба. І напивав. Цуценя було таке гарне, що з рук випускати не хотілося. Цуцикова господиня бачила, як у Кирилка загорілися очі.

– Любиш песиків? – запитала.

– Дуже люблю. Але це я не собі. У мене є. Це одному хлопчикові на подарунок.

– Гарний подарунок. Ми от що зробимо. Продавати цуценя я тобі не буду. Так віддам.

Але, щоб тваринка була здорова, треба її переторгувати. Кажуть, так годиться. Ми з тобою за нього поторгуємося. Ти мені дасиш гривню, а я тобі ще й здачу дам. Зрозумів?

– Зрозумів. Тільки нехай песик ще у вас два тижні поживе. А то принесу його додому, а мій Бублик образиться: подумає, що я собі його взяв.

– Добре. Нехай поживе.

– Тільки ви, тітусю, вже нікому його не віддавайте.

– Добре. Не віддам, якщо така справа.

І от настав той день – день народження Петрика. Після школи Кирилко, переторгувавши цуценя, посадив його в мамин кошик і повагом рушив до Петрика. Він сподівався, що хлопець буде надворі, сидітиме верхи на своїх воротях або вештатиметься без толку на подвір'ї. Та Петрика не було. Кирилко свиснув отим особливим свистом, яким хлопці один другого з хати викликають. Свиснув раз і другий – і аж нарешті вийшов Петрик. Він переляканими очима глянув на Кирилка, не сходячи зі свого порога.

– Чого тобі? – запитав.

– Йди сюди, - покликав Кирилко.

– Чого? – і не рушив з місця.

– Та чого ти боїшся? Йди сюди. Справа є.

– Я не боюся, - задирикувато сказав Петрик і вийняв руки з кишені.

– То ходи скорше, бо мені ніколи.
Петрик повагом, розвальцем підійшов до воріт.
– Ну?
– Я тебе вітаю з днем народження, – трохи ніяковіючи, сказав Кирилко. І десь в глибині заворушився сумнів: чи правильно він робить? Чи добре? Чи треба? Але відступитися вже не міг. Та й не хотів. А Петрик стояв з широко розплющеними очима.
– Мене?
– Та ж тебе. Ти ж народився сьогодні? Правильно?
– Так, я ... народився ...
– То я тебе вітаю.
– А звідки ти ...
– Розвідка донесла. А ось і подарунок.
– Подарунок? – нашорошився Петрик. Він все ще підсвідомо чекав для себе якоїсь прикраси.
«Якийсь переляканий, – подумав Кирилко, – не хлопець, а казна-що».
– Подарунок, звичайно. А що за привітання без подарунка? Але мусиш мені чесно сказати, чи ти з тим подарунком будеш добре поводитися. Петрик і хотів повірити, і водночас боявся, що це не насправді.
– Що ж це за подарунок такий? – і нетерпляче глянув на кошик.
– А от ... тримай ... тільки обережно, бо він живий.
Цуценя прокинулося і заворушилося, подаючи голос.
– Ой! Що там?
– Бери, бери, не бійся. Там не змія. Тільки кошик мені повернеш.
Петрик нарешті заглянув у кошик.
– Ой! Це мені?
– Тобі. А кому ж? Мучити не будеш?
– Та що ти! Який гарний. Я ще ніколи не мав свого песика. А як його звати?
– А це ти вже сам йому ім'я придумаєш. Тільки добредумай. Бо я, дурний, назвав свого пса Бубликом. Доки був маленький, то ще нічого, смішно було. А тепер собака росте і – Бублик. Аж соромно. А що зробиш? Ім'я ж не поміняєш, собака вже звик.
А ще ... стривай, я й не подумав. Ти побіжи та спитай у своїх батьків, чи вони погодяться, щоб цуцик жив у тебе, чи не викинуть часом.
– Не викинуть.
– А ти все ж запитай.
Петрик побіг, а по короткім часі вибіг, розмахуючи порожнім кошиком.
– Погодилися! Тільки сказали, щоб я хоч трохи вчився.

- А чому ж ти не вчишся хоч трохи?
- Та ... нецікаво.
- А що ж тобі цікаво?
- У футбол грати.
- А ти думаєш, що футболісти мають бути неуками?
- Ні, я так не думаю, але... якось так виходить. Та тепер мушу старатися. Батькам пообіцяв. Дякую тобі за цуценя. Ти вже вибачай, але ми не святкуємо мій день народження, то я тебе й не запрошую.
- Та що ти! Я ж не тому подарував.
- Скажи... а чому ти і справді подарував мені цуценя? Я ж не твій приятель.
- Просто так.
- Ні, я знаю, не просто так, але я не знаю, чому. Я ж тоді твого собаку... повіриш, мені й досі шкода його.
- То добре, що шкода.
- Я потім, повіриш, ледве не плакав. У мене часом так буває: зроблю щось дурне, а потім жалію. Дурний якийсь.
- А голова тобі для чого дана? Щоб шапку носити? Пора вже думати над своїми вчинками. Не маленький.
- Тепер я буду думати. От побачиш. І вчитися буду. От побачиш. Хіба ж я дурніший за других? Ну, вибачай, я пішов. Там малий, мабуть, їсти хоче. А ти заходь.

Кирилко йшов додому, розмахуючи порожнім кошиком, і посміхався. На душі у нього було легко і якось так радісно. Дуже хотілося своєю радістю з кимось поділитися. Найперше Кирилко розкаже своїй мамі, вона його зрозуміє. І Бублику розкаже, і Тимкові. Ну, Ромі можна й не розказувати. Бо Рома що? Папуга. Але добре, що і Рома у Кирилка є. Він і Рому по-своєму любить. Всі вони цікаві, брати наші менші. Тільки любити їх треба. Любити і не кривдити.

НЕ МОЖНА КРИВДИТИ ЖАБУ

Йшла дівчинка через кладку та й задивилася у воду. Десь там попереду на неї чекала мама, а вона все стояла та й дивилася, як річка тече. Річечка була невеличка, а головне – неглибока. Вода була чиста, кожен камінчик на дні видно було. Марійка завжди любила задивлятися у воду, коли йшла через кладку. Дівчинка вже хотіла йти, аж тут раптом увагу її привернула велика жаба. Аж зупинилася Марійка. Жаба, здавалося, теж дивилася на дівчинку великими незмигними очима. Що ж так вразило Марійку? Хіба ж вона ніколи жаби не бачила? Вони, правда, завжди були їй неприємні. Але ця жаба була якась особлива. Чому особлива? Хто зна. Може тому, що ця жаба чомусь дуже уважно розглядала дівчинку. Марійці навіть здалося, що очі в неї були якісь... Розумні чи що.

– Однак вона неприємна, – тихо сказала дівчинка, – я б нізащо не взяла її в руки. Нізащо!

А потім з огидою плюнула на ту жабу. Жаба заскрекотала, а потім... А може це їй тільки почулося? Ні, не почулося. Жаба цілком виразно сказала людською мовою:

– Ти плюнула на мене. За що? Що поганого я тобі зробила?

– Пробач мені, - перелякано сказала дівчинка. – Я не знала, що...

– Чого ти не знала? Ні, такої образи я нікому не пробачаю. Тепер ти мусиш мені служити, аж доки...

Та дівчинка не дослухала. Вона чимдуж побігла через кладку, а навздогін чувся скрекіт чи регіт жаби.

– Тікай, тікай. Від мене не втечеш. Тепер нікуди не дінешся, мусиш мені служити.

Перелякана дівчинка наздогнала маму, що йшла попереду.

– Чому ти так довго йшла через ту кладку? Я вже хотіла вертатися за тобою. Я подумала, що ти впала у воду. Аж злякалася.

– Ні, я не впала у воду. Я просто дивилася на річку, як вона тече. А ще... Я бачила... Жабу.

– Ну, жаба – то не дивина.

– Але, мамо, ця жаба не зовсім звичайна.

Мама посміхнулася.

– Жаба – як жаба. Що в ній може бути особливого?

– Мамо, ця жаба... Вміє розмовляти людською мовою.

– Не фантазуй. Колись, якщо будеш добре вчитися, з тебе вийде гарна казка.

– Мамо, я не фантазую. Та жаба і справді розмовляє людською мовою.

«Тепер ти мушиш мені служити», – сказала вона. І тепер я її боюся.
– Дурниці якісь, – не повірила мама. – Чого це та жаба мала б тобі таке казати?

– А я, мамо, скривдила її.

– Як це ти могла її скривдити? Вона ж була у воді, а ти на кладці.

– Я, мамо... Плюнула на неї.

– Плюнула? Хіба дівчинка може плюватися? Це за звичай роблять тільки хлопці, та й то неслухи. А ти ж дівчинка, чемна дівчинка. Як ти так могла?

– От... Знаю, що зробила зле, але... Зробила. І що тепер буде? Я, мамо, боюся тієї жаби.

– В природі, доню, кожен має своє призначення.

– І жаба?

– І жаба також. Це теж сотворіння Боже. Нікого не можна кривдити. Звичайно, що жаба розмовляє – це ти вигадала.

– Не вигадала, мамо.

– Ну... Може тобі почулося. А коли так, тоді вже треба було попросити у жаби вибачення. Я ж тебе вчила.

– Я попросила, мамо, але жаба сказала, що такого не вибачає.

Мама з донею пішли, куди їм було треба, але назад через кладку вже не поверталися – пішли дальшою дорогою, аби тільки не зустрічатися з тією жабою, що так налякала дівчинку.

І хотіла б Марійка забути про свою пригоду, та якось не забувалося. Посмутніла дівчинка, гризе її якась жура. Мати дивиться на неї, хоче заспокоїти свою донечку, та доньчина тривога і матері якось передалася, і мати теж засумувала. «Все це дурниці, – розраджувала себе жінка. – Не може такого бути, щоб жаба раптом заговорила людською мовою. Це ж смішно в таке повірити. Це ж, вочевидь, Марійчина фантазія. Наслухалася казок – от і... А все-таки чомусь тривожно».

Якось вийшла дівчинка вранці з хати, а день такий гарний, сонячний, погідний. Біля стежки в садок хрін росте. Листя широке, величезне. Коли дивиться Марійка, а на тому широкому листку жаба сидить. Велика, зелена, дівчинка такої й не бачила ніколи. А вона сидить і пильно так на Марійку дивиться.

– Доброго ранку, нечемна дівчинко, – таки заговорила.

– Доброго ранку, – відповіла перелякана Марійка.

«А мама мені не вірить, що жаба розмовляти вміє, – подумала Марійка.

– От би вона почула, тоді б повірила».

А жаба продовжувала:

– Чи пам'ятаєш ти, дівчинко, свою нечемну поведінку зі мною?

– Але ж я вибачилася.

– То й що з того? Є речі, які не можна вибачати. Ти ще того не розумієш, бо ти ще мала, але тебе треба вчити, бо інакше з тебе виросте велике казна-що.

– Не виросте. Я більше так не буду. Я вже буду чемна, – заплакала Марійка.

– Будеш чемна, я знаю. Неодмінно будеш. А зараз перестань плакати. Я того не люблю. Я прийшла за тобою. Ходімо.

– Мамо, – гукнула Марійка.

– Не кричи. Мами нема. Вона погнала корову в поле. Ну... Ходімо.

– Куди? – крізь сльози спитала Марійка.

– У моє царство. Спершу поживеш трохи у воді, а потім перейдемо в болото.

– Я не хочу.

– А хто в тебе питає? Я теж не хотіла, щоб ти на мене плювала, але ж ти плюнула. Ну, бери мене на руки – і підемо.

– Я... Не можу взяти тебе на руки. Я страшенно боюся жаб.

– Дурниці.

І жаба стрибнула дівчинці на плече. Марійка перелякано скрикнула і вже не йшла, а бігла до річки, до тієї злочасної кладки, де вона так необачно плюнула на жабу. І хоч би хтось із знайомих по дорозі зустрівся. Анікогісінько.

Ось і кладка.

– Тепер зніми мене з плеча і обережно опусти у воду, – наказала жаба.

– Я не можу. Я тебе боюся, – плакала дівчинка. Жаба зіскочила у воду і голосно засміялася, тобто закумкала.

– А тепер, – сказала жаба, – подивися у воду, як у дзеркало. Що ти там побачиш?

Дівчинка подивилася у воду і... Не побачила себе. Її просто не було! Замість неї на кладці сиділа велика жаба.

– Ай-ай-ай, – крикнула Марійка, але у неї вийшло:

– Ква-ква-ква!

А тут ще й хлопчик Василько, сусід Марійчин, через кладку йшов. Марійка хотіла йому щось крикнути, та хлопчик, ясна річ, її не впізнав і з огидою ногою скинув у воду. Що тут почалося! Жаба і жабенята стрибали, кричали, а дівчинка згадувала, як хлопці колись передражнявали жаб'ячий крик: «Кум-кума! Позич полотно. Кум вмер, штани подер». Тепер би вона нізащо не повторила ту дражнилку. Але що ж їй тепер робити?

– Скачи, скачи.

– Кричи, кричи.

– Квакай, квакай.

Жаби штовхали її, сміялися з неї, підбадьорювали, хтось навіть хробачка їй пропонував. А найстарша жаба сказала:

– Таких, як ти, треба вчити, щоб вони росли нормальними людьми і не сварилися з природою.

А тим часом мама повернулася з поля, а доньки нема.

– І куди вона побігла? – здивувалася мама. – Вона завжди мене зустрічає. Марійко, Марійко, – кликала вона, але дівчинки ніде не було. Заглянула в хату – але й там її нема. Мама захвилювалася не на жарт.

– Куди ж вона могла піти? Ще в садку подивлюся. Якщо її і там нема, тоді... Вже й не знаю, що думати.

Але в садку мама побачила Марійку. Дівчинка, мокра, брудна і заплакана, спала під яблунею. Вона спала просто на землі, підклавши під головку свій маленький кулачок.

– Марійцю, доню, що з тобою? – стала мама її будити. – Може ти захворіла? Може в тебе щось болить? Може в тебе температура? Прокинься, донечко. Як ти мене налякала.

Дівчинка прокинулася, але все ще ніяк не могла второпати, де вона і що з нею. Вона відразу ж гірко заплакала.

– Чого ти, донечко?

– Мамо, хіба ж ви не бачите? Я... Я... Жаба!

– Не вигадуй. Це тобі, мабуть, сон страшний приснився. Тільки чому ти така мокра і така брудна?

Але дівчинка, здавалося, не чула чи не розуміла слів своєї мами.

– Я – жаба. Вона забрала мене і обернула на жабу. Мені було так страшно.

– Заспокойся, донечко. Ніхто тебе не забрав. Ти вдома. Ну прокинься нарешті та й ходімо вмиватися. Хіба ж можна спати на сирій землі? Так що-завгодно може наснитися. Тільки де ж ти так вимокла і забруднилася?

– У річці.

– Ти без мене ходила до річки? Я ж тобі не дозволяла.

– Я не сама ходила.

– А з ким?

– Кажу: з жабою. Вона мене забрала і обернула на жабу.

І дівчинка знову заплакала.

– Ну годі тобі плакати. Все це тобі наснилося, фантазерка ти моя. Колись можливо з тебе виросте гарна казкарка. Але це буде колись. А зараз...

І мама стурбовано доторкнулася до чола дівчинки: чи нема часом гарячки? Мама й сама перелякалася доньчиного напівмарення.

– Ходи, донечко. Вмиємося, переодягнемося, а потім ти подивишся в дзеркало і переконаєшся, що ніяка ти не жаба, а гарненька дівчинка, Марійка, моя донечка. А все це в тебе від того, що ти нізащо скривдила ту жабу. Того робити не треба.

– Я не буду, мамо. Я більше ніколи не буду нікого кривдити.

– От і добре, що ти це зрозуміла. Ходімо.

І мама повела свою доню до хати, вмиватися, переодягнутися, а потім дати їй можливість роздивитися себе в дзеркалі, щоб переконатися, що з нею нічого не сталося. А може таки сталося? Так, сталося. Дівчинка порозумнішала і навчилася любити все, що її оточує.

РОЗПОВІДЬ БАБИ ФЕДОРИ

Баба Федора жила на самісінькому краю села. Далі вже хатів не було. Далі починався ліс. От і виходило, що баба Федора жила під самісіньким лісом. Хатинка її була, хоч і невеличка, зате міцна і тепла. А в хаті пахло травами і всіляким зіллям. Воно й не дивно: зналася баба на травах, часто людей від всілякої напасті рятувала. І грошей за те не брала – Боже борони!

– Це не мій дар, а Божий, – казала стара. – Бог всякого зілля вродив на поміч людині. А мого тільки й труду, що зібрати та насушити.

– І вам не страшно, бабо, ото під лісом жити? – питали у старої.

– А чого має бути страшно? Розбійники у мене нічим не поживляться. Вони те добре знають – то й не поткнуться. То багатим боятися треба за свої скарби. А мені що?

– А звірина? Тут же з лісу всякий звір може забігти.

– Звісно, що може. І забігає іноді. Особливо, коли йому сутужно. Тоді звір у людини порятунку шукає.

– І вам доводилося допомагати комусь із звірів?

– Ого! Ще й скільки. Одного разу зайця підбрала. Воно ніби й не звір, а заєць. Та все-таки. В пастку, бідолаха, потрапив. Якось вирвався, але ногу покалічив. Знесилений і голодний сидів під кущем. Ще добре, що лисиця його не надибала чи вовк-сіроманець.

Жив той зайчисько у мене місяців, мабуть, зо два, аж нога не поправилася. Зовсім ручний став, що тобі кіт. Сиджу було, в'яжу, а він вмоститися навпроти, на мене дивиться.

– Що, – кажу, – набридло тобі в хаті сидіти? За лісом скучив?

Мовчить, звісно, вухами пряде і розумними оченятами на мене дивиться.

– Поживи ще трохи, – кажу. – Чого тобі до того лісу спішити? Ще встигнеш. Нога добре поправиться, а там, гляди, і весна прийде, – отоді й підеш собі, тримати не буду. Знаю, що воля і ліс сниться тобі. Хоч там і небезпечно, а часом і голодно, та воля – вона воля і є.

Сидить зайчисько, вухами пряде і, либонь, все розуміє. То тільки ми, люди, думаємо собі, що звір дурний. Ні, не дурний він. Аж раптом ні з того ні сього закрутився мій куцохвостий, завертівся та й шасть під постіль – і затаївся там у кутку. Що ж воно, думаю, таке? Коли чую, щось наче гавкотить біля дверей. Бреше ото, наче той пес, тільки тоненько.

– Ага, – думаю собі. – Це напевно лисиця. Мій пожилець її відразу зачув. І лячно виходити в таку пізню пору, а треба. Щось, видно, трапилося з рудою, якась халепа. Кажу куцохвостому:

– Ти не бійся, я її не пущу.

Беру ліхтарик і виходжу. І справді, лисиця. І кров на снігу. І страшно їй мене до себе підпускати, та лихо їй: кров'ю стекла, безсила зовсім. Видно, собаки бока пошматували, і таки добряче. Ото й прибилася до моєї хати – порятунку шукати.

– Чекай, – кажу, – я зараз.

Відчинила я сінешні двері, а з сіней теплом війнуло, та певно й дух заячий почувала. Лисиця поповзом, поповзом – та й до дверей. Голодна, видко, була.

– Е, голубонько, – кажу, – до хати я тебе, вибачай, не пущу. Там у мене пожилець знатний, не про твою честь.

Винесла я їй трошки курятини, те, що з обіду зосталося, а сама думаю, як же їй рану перев'язати? А що, коли вкусить? Це ж дичина. Хто може знати, що в неї на мислі? Однак, якщо вона прийшла, то рятувати треба. Тримаю ще кусочок м'яса, ліхтариком присвічую та й кличу кумасю до хлівця. Там у мене і світло є, і січня трохи припасено. Так, про всяк випадок.

– Іди сюди, Руденька, іди, не бійся, – кажу лагідненько так, щоб її не сполохати. А вона не йде, а повзе – сили не має. Заповзла до хлівця. Скавчить, бідолашна, – видко, болить їй дуже. До сіна її кличу. Повзе. Підповзла та й впала. Страшно мені. Ану візьме та й вкусить. І псові не завжди можна вірити, а тут же дич, звірина. Підходжу, даю решту м'яса. Їсть. Почекала, доки доїла, та й починаю сіно під неї підмоцувати – нічого, тільки скавчить. Стала я до рани добиратися – нічого, терпить і скавчить. На щастя, рана була не дуже глибока. Крові багато, але до середини пси не дістали. Сяк-так промила від шерсті і бруду – не дуже приємна процедура, а вона нічого, постогнує, як ото людина. Замастила, заліпила, світло вимкнула. – Спи, – кажу. Та й пішла. На ранок приходжу – а в неї жар.

– Е, Руда, – думаю, – кепські твої справи, коли так.

Та давай її, як ото людинувсім напувати. Через кілька днів повеселішала моя лисиця, їсти стала. Не повірите. Доки вона одужувала, я для неї дві курки зарізала. І не шкода мені тих курей. Це ж їй сили треба було поновити, як ото людині. Вона у мене все їла: і картоплю, і кашу, а особливо їй подобалося молоко. Хлептала ото, як звичайний домашній пес. Доки я з лисицею морочилася, мій зайчисько зовсім від рук відбився. Як здичів. А був же ж зовсім ручний. Тепер тікав від мене, як чорт від ладану. Це тому, що від мене лисицею пахло.

– Дурненький, – кажу було йому. – Хіба ж ти не бачиш, що я не лисиця, а баба Федора?

А допомогти я їй мусила. А як же! І їй болить, хоч вона й лисиця.

Бачу, що зайчисько мій все розуміє, але про всяк випадок від мене тікає. Вийде, поїсть – і під постіль.

– Ну й сиди там, – кажу, – коли дурний.

– А що лисиця?

– Виздоровіла, поправилась, бік затягнувся, а з часом і хутром заросте. А коли я відчинила двері свого хлівця – йди, мовляв, то не думайте, що вона прожогом вискочила та й побігла. Зовсім ні. Сиділа, а потім ходила, обнюхувала все. А потім повагом так вийшла та й ніби знехотя пішла в напрямку до лісу. Потім ще приходила вночі. Сліди на снігу покинула. певно ж вона, не хто інший.

– А заєць як? перестав вас боятися?

– Та перестав. Як тільки від мене лисячий дух вивітрився, так і перестав. І ми з ним знову сиділи довгими зимовими вечорами. Він прямих вухами, а я прямих вухами. А коли завесніло, я відчинила двері і сказала йому:

– Іди вже. Весна в лісі. Тільки бережися, в пастку не потрапляй, бо я не завжди поряд. Щоб часом не пропав.

Тільки переживаю трохи, бо він, живучи в мене, таки погладшав від неробства. А для життя в лісі це не дуже добре. Важче буде тікати від хижого звіра. Аби часом не вполювала його та лисиця, котру я вирядувала. Але тому я вже зарадити не можу.

Та це що! Зі мною ще й не таке було. Яюсь, саме у жнива, жала я жито на своїй нивці. Смужка така у мене є, попід лісом тягнеться. І земля там не дуже родюча, але близько від хати і все-таки щось та й вродить. Ото жну я собі, на сонце поглядаю. Спекотно, як звиклося у жнива.

– Ото, – думаю собі, – певно, треба йти додому, спеку трохи пересидіти. А під вечір, як спека спаде, ще трохи вийду. Скільки там тої нивки. Завтра й дожду.

Тільки я так собі подумала, коли чую – щось як зареве! Та так голосно, так розпачливо.

Я розігнулася. Дивлюся – а прямисінько до мене суне ведмідь. На двох лапах іде, як ото людина. Іде і реве.

«Ну, – думаю, – Федоро, тут тобі і гаплик. Прощайся з білим світом. І перехреститися не встигнеш. А «Отче наш» проказати поготів».

Стала я та й стою. І втікати не пробую – не встигну, наздожене. Стою та й чекаю, що то воно буде. А ведмідь реве, наче аж слова якісь вимовляє, і все ближче та й ближче підходить. Коли дивлюся, а в нього в передній лапі здоровенна тріска стирчить. Видать, глибоко залізла, що сам її витягнути не може. Підійшов і став навпроти мене.

– Мо-мо-мо! – реве. Боюся я так, що ледве не млію. А що робити? Треба

звіру допомогти, якщо вже просить. Такого страху, як тоді, я ще в житті не відчувала. Кинула серпа та й підходжу.

– Бідолашний ти, Михайле. Як же це ти так? Ну, давай свою лапу.

А сама боюся, що, як йому заболить, і він на мене кинеться? Та робити нічого. Глибоко засіла скалка. Та ще й не рівна, а якась наче зубчата. помаленьку, потихеньку витягнула я її. Звір реве, кров з рани ллється, а в мене з собою анічогісінько, лише звіробій заварений мала з собою замість чаю, без цукру, щоб спрагу вгамувати. Беру пляшку, промиваю – нічого, терпить. Тоді зняла я з голови хустку та й перев'язала йому лапу. Все ж безпечніше.

– Ну, - кажу, – іди, Михайле. Та завтра знову приходь.

І що ви думаєте? Прийшов таки. Тут я вже до нього сміливіше приступила. Була певна, що тепер він вже мені нічого не зробить. Я вже мала з собою все, що було треба для такого випадку. Промила, замастила, ще й бинтом зав'язала.

– Приходь ще, – кажу. І приходив. Ще раз чи два приходив. А потім рана загоїлася – і більше я вже його не бачила.

– А меду часом він вам не приніс, як ото інколи в казках буває?

– Ні, меду він мені не приносив, та я мала втіху, що допомогла тварині. Але страху, скажу вам, я тоді добре наїлася. На все життя запам'ятала.

ЗМІСТ

Замість приказки	3
Гризя	7
Бублик та його друзі	19
Не можна кривдити жабу	33
Розповідь баби Федори	39

Літературно-художнє видання

Тетяна ФРОЛОВА

КОМУ – КАЗАТИ, А КОМУ – СЛУХАТИ

Казки та оповідки

Авторська редакція

Ілюстрації *Марії Василенької*

Підписано до друку 23.02.2010 Формат 60x84/8.

Друк офсетний. Папір офсетний. Гарнітура Georgia

Ум.друк. арк. 2,56. Обл.-вид. арк. 0,29

Комп'ютерна верстка *Олександри Севериної*

